

עומק הפשט

גליון נושא:

בס"ד, יום ג' פרשת שופטים ל' אב תשע"ז,
גליון נושא.

הטבת חלום

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

פנינים

ניתוק הנשמה מהגוף

שינה: הסבר לגילויים הנבואיים באמצעות החלומות, מבאר הרמח"ל בספרו דרך ה', כי בזמן השינה האדם מתנתק מהחומר הגשמי, ובשל כך יש לחלק הנפשי שבאדם "עסק וענין עם הרוחניים".

גם בשו"ת התשב"ץ מבאר את הסיבות "המחקריות" מדוע חלק מהחלומות "צודקים", וחלק לא.

דבר נורא, כתב באורחות צדיקים (שער האמת), לפי שאין כל המחשבות אמת, על כן אין כל החלומות אמת. ומי שמרגיל עצמו שיהיו כל מחשבותיו אמת בחינת וְדַבֵּר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ (תהלים טו ב), גם בלילה יראה מראות אמת וידע העתידות כמו המלאכים עכ"ל.

וכתב על כך במכתב מאלהו (חלק ד' עמוד קסד) מכאן שכערך אמיתת מחשבותיו ביום כך יהיו חלומותיו אמת בלילה, וכשיפשפש במעשיו ידע את ערך חלומו. ואם יתחזק האדם זמן רב במדת האמת, ואחר כך יתפלל על חלום לברר האמת, אפשר שיסייעו לו מן השמים להשיגו.

מכירת חלום: כתב בספר חסידים כי רשאי למכור חלום רע לנכרי, ויועיל לו להינצל מרוע החלום, כי רעת החלום תעבור ותתקיים בקונה, ומביא שם מעשה שכן היה. ❖

אחד משישים לנבואה

משמעות החלומות והיחס אליהם, דורשת עיון מעמיק, האם צריך לחשוש ולהתחשב בהם, או לא. מצינו חלומות שהם 'אחד משישים לנבואה', ומאידך ישנם 'חלומות שוא'.

נבואה: מצד אחד, מקרא מלא בספר איוב "בְּחִלּוֹם חֲזִיוֹן לַיְלָה בְּנִפְל תִּרְדָּמָה עַל אַנְשִׁים בְּתַנּוּמוֹת עָלֵי מִשְׁכָּב, אִזּוּ יִגְלֶה אֶזְנוֹ אַנְשִׁים וּבְמִסְרָם יִחְתָּם". ופירש במצודות, שהקב"ה מראה לאדם בחלומו, דברים הדומים למה שנגזר עליו בשמים, כדי שיחזור בתשובה.

ובגמ' (ברכות נז:) כתוב, שחלום אחד משישים לנבואה. עוד אמרו בגמ' (ברכות נה.) שהפסוק 'וְהָאֱלֹקִים עֹשֶׂה שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו' (קהלת ג, יד), אמר רבי יוחנן, זה חלום רע', ופירש רש"י שמיראת החלום ישוב ויכנע. ועוד אמרו שם (ברכות נה:) שאין מראים לאדם טוב חלום טוב, ופירש רש"י כדי שעל ידי החלום הרע ידאג ולא יחטא, וגם שיכפר לו עצבונו. ומבואר כי תכלית החלומות כדי לאותת לאדם לחזור בתשובה. ועוד אמרו שם, כי 'חלום טוב צריך רחמים', ופירש רש"י דהיינו שצריך לבקש רחמים שיבואו חלומות טובים, לפי שהם בידו של הקב"ה, ואין הם יכולים לבוא אלא ברשותו.

1. נחלמות השוא ידברו

שוא: מאידך בהמשך הגמ' בברכות (נה:) מובא כי יש חלומות אשר אינם אלא דברי שוא כמסופר על שמואל כשראה חלום רע, אמר וְחִלְמוֹת הַשְּׁוֹא יִדְּבָרוּ (זכריה י, כ). וכשראה חלום טוב אמר, וכי חִלְמוֹת הַשְּׁוֹא יִדְּבָרוּ, והרי כתוב (במדבר יב, ו) בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ. וכן רבא שאל סתירה מהפסוק בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, ומאידך כתוב וְחִלְמוֹת הַשְּׁוֹא יִדְּבָרוּ. ותירץ, כאן על ידי מלאך, וכאן על ידי שד. ומובא בגמרא שם, כי 'אין מראים לו לאדם, אלא

מהרהורי לבו, ופירש רש"י
שהרהורי ליבו היינו מה שהוא
מהרהר ביום. ועוד אמר רבי יוחנן
(ברכות נה.) בשם רבי שמעון בן
יוחאי, כמו שאי אפשר לבר של
תבואה בלי תבן, כך אי אפשר
לחלום בלא דברים בטלים.

וכתב בספר שיח תפילה (שער י
דברי חלומות) שמצינו חילוק בין
כמה סוגי חלומות; א. חלום שבא
מהרהורי לבו של אדם, אין בו
ממש. ב. חלום שהוא מעין נבואה,
הוא אמת. ג. חלומות שהולכים לפי
הפתרון. ד. חלומות שמתקיימים
בכל אופן.

2. השבת חלום בפני שלשה

דבר מצוי הוא, שחולמים בלילה
חלומות לא נעימים, המבשרים על
צער, חולי או מוות רחמנא ליצלו,
או חלומות אחרים, שחז"ל קיבלו
שהם צריכים תיקון כמבואר בשו"ע
(סימן רפח סעיף ה), וקמים בבוקר
בהרגשה עגומה, שהרי יש חלומות
שמתקיימים, בבחינת 'אחד
משישים בנבואה'.

הרבה שקדו חז"ל על תיקון
החלומות הרעים, והקדישו לזה
סוגיא ארוכה בגמ' בפרק הרואה
(ברכות דף נה. ואילך) ועוד כמה
מקומות בש"ס, ואף השו"ע דן
בשלושה מקומות (או"ח סימנים
קל, רכ, רפח) בעצות העיקריות
'להיטיב' את החלומות, כפי
שנאמרו בסוגיות הגמרא
והראשונים.

העצה הראשונה בגמ' (ברכות
נה:) הובא בשו"ע (סימן רכ)
ובפוסקים, הרואה חלום ונפשו
עגומה עליו, יטיבנו בפני שלושה
אוהביו, ויאמר להם, 'חלמא טבא
חזאי' והם יאמרו לו טבא הוא
וטבא ליהוי.

ובאמת צריך להבין, מה סוד
כוחה של 'הטבת החלום', להפוך חלום רע לטוב. והיינו שהפתרון משפיע על הגשמת החלום לטובה. ומטעם זה,

סדר הטבת חלום

הרואה חלום ונפשו עגומה עליו יטיבנו בפני ג' אוהבין אותו ואפילו הדייטות, יפה תענית ותשובה
עמו לבטל חלום רע, ודוקא בו ביום, ומכל מקום אין מחויב להתענות אלא היא רשות, חלום טוב
יספרנו לאוהביו ויזכרנו כדי שיתקיים אבל חלום רע ח"ו אין לספרו ואין לזכרו:

בתחלה יאמרו המטיבין להתחיל פסוק זה:

הלא לאלהים פתרונים ספרו נא לי:

החולם אומר ג"פ רצופים: חֲלֵמָא טָבָא חֲזַאי:

והמטיבין עונים ג"פ: חֲלֵמָא טָבָא חֲזַיְתָא:

ומסיימים ועונים פ"א:

חֲלֵמָא דִידָךְ טָבָא הוּא וְטָבָא לְהוּי, רַחֲמֵנָא לְשׁוּנָה לְטָב, שְׁבַע זְמָנִין לְגִזְרָא
עֲלֵה מִן שְׁמַיָא דְלְהוּי טָבָא וְיִהְיִי טָבָא, טָבָא הוּא וְטָבָא לְהוּי:

בשעת שמטיבין לו יתוודה החולם ויאמר:

הָטָאתִי, עֲוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי, עֲבַרְתִּי עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה:

אחר כך חוזר החולם ואומר ג"פ חלמא וכו' והמטיבין עונים ג"פ חלמא וכו' ופ"א חלמא דידך וכו',
ככה יאמרו החולם והמטיבין זה הסדר עד שנמצא החולם אומר כ"א פעמים חלמא טבא חזאי וכן
המטיבין:

ואחר כך יאמרו המטיבין ג' הפכות וג' פדיונות וג' שלומות והחולם אומר עתהם בלחש:

הַפְּכֵת מִסְפְּדִי לְמַחֵל לִי, פִּתְחֵת שְׁנִי וְתִאֲזָרְנִי שְׁמִיחָה: אֲזִי תִשְׁמַח בְּתוֹלָה
בְּמַחֵל, וּבְחָרִים וְזָמִינִים יִחְדּוּ, וְהַפְּכֵת אֶבְלָם לְשִׁשׁוֹן וְנִחְמָתִים וְשִׁמְחָתִים
מִיָּגוֹנָם: וְלֹא אָכֵה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַע אֶל בְּלָעָם, וְיִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֵת
הַתְּלִלָה לְבִרְכָּתָה, כִּי אֶהְבֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

פְּדֵה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי, כִּי בְרָבִים הָיוּ עֲמָדִי: וַיֹּאמֶר הָעַם אֶל שְׂאוֹל
הַיּוֹנָתָן יָמוּת, אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל, הֲלִילָה, הִי
יְהוָה אִם יִפֹּל מִשְׁעֶרֶת רֹאשׁוֹ אֲרָצָה, כִּי עַם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה, וַיִּפְדּוּ הָעַם אֵת
יָוִנָתָן וְלֹא מָת: וּפְדוּנִי יְהוָה וְכֹאז צִיּוֹן בְּרָנָה, וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, שִׁשׁוֹן
וְשִׁמְחָה יְשִׁיגוּ וְנָסוּ וְגִזְרָא וְנִחְמָתָה:

בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַי שְׁלוֹם, שְׁלוֹם לְרַחֵק וּלְקֵרֹב אֲמַר יְהוָה וּרְפָאתָיו: וְרוּחַ לְבָשָׁה
וְיִזְכְּרוּ אֶת עֲמָשִׁי רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים, לְךָ דָּוִד וְעַמְּךָ בֶן יִשִׁי שְׁלוֹם, שְׁלוֹם לְךָ
וְשְׁלוֹם לְעוֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ, וְיִקְבְּלֶם דָּוִד וְיִתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוֹד: וְאַמְרָתֶם
כֹּה לְחֵי, וְאַתָּה שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם: יְהוָה עוֹ לַעֲמּוֹ יִתֵּן,
יְהוָה יְבָרֶכֶךָ אֵת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

החולם אומר: יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתָּ יְרֵאֲתִי:

ומשיבין לו: יְהוָה פָּעֲלָךְ בְּקֶרֶב שָׁנִים תִּנְיָחוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תוֹדִיעַ בְּרוּךְ רַחֵם תְּזוּרָה:
ככה יאמרו ג"פ:

החולם אומר: שִׁיר לְמַעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינִי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יָבוֹא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם
יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ:

ומשיבין לו: אֵל אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל יָנוֹם שְׁמֶרְךָ: הֵנָּה לֹא יָנוֹם וְלֹא יִישָׁן שְׁמֶר
יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שְׁמֶרְךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל יָד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הִשְׁמֵשׁ לֹא יִכְבֶּה וְלַיְלָה:
יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמַר אֵת נַפְשֶׁךָ: יְהוָה יִשְׁמַר צִאתְךָ וּבּוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם: ככה יאמרו ג"פ:

החולם אומר: תוֹדִיעֵנִי אוֹרְחַ תִּיָּם:

ומשיבין לו: שְׁבַע שְׁמִחוֹת אֵת פְּנִיךָ נַעֲמֹת בִּימִינֶךָ נִצַּח: ככה יאמרו ג"פ:

החולם אומר: וְיִדְבֹּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל אֱהֲרֹן וְאֵל כָּנִיז לֵאמֹר כֹּה תִכְרְבוּ
אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

ומשיבין לו: יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וְיִחַנֶּךָ: יֵשֶׁא יְהוָה פְּנֵי
אֱלֹהֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשִׁמּוֹ אֵת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם: ככה
יאמרו לו ג"פ:

(כתב הב"י בשם ר"י החסיד, אל יאמר לך אכול בשמחה לחמך שהוא ר"ת אבל, אלא כך אומרים לו לך
בשמחה אכול לחמך, ע"כ).

ואח"כ יאמרו לו: לְךָ בְּשִׁמְחָה אֲכֹל לְחֶמֶךָ וְשִׁתָּה בְּלֵב טוֹב וְיִגַּד כִּי כָבֵד רָצָה הָאֱלֹהִים
אֵת מַעֲשֶׂיךָ:

יתן לצדקה ויאמרו לו המטיבין: וְתִשְׁכַּח וְתִפְלֹחַ וְצִדְקָה מַעֲבִירִין אֵת רוּעַ הַגּוֹזֵר, וְשְׁלוֹם
עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן: סִימָן טוֹב וּמִזֵּל טוֹב יִתִּיה לָנוּ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל אָמֵן: ^{המשנה}
עמוד מס 588 זמירות לשבת עם ילקוט עיר התמרים: לקט חיבורים (1) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כאשר היה מתעורר שמואל לאחר שחלם חלום רע, היה אומר 'וַחֲלֹמֹת הַשָּׁאֵן יִדְבְּרוּ (זכריה י' ב'), וכשהתעורר לאחר שחלם חלום טוב היה אומר: "וכי החלומות שוא ידברו, והכתיב בַּחֲלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ (במדבר יב ו). וביאר המהרש"א (שם) "ואין זה דבר זר לקבל כי כמו שמצינו שיש כח בנפש האדם לפעול ב'עין טובה' לטוב, כדכתיב טוב עֵין הוּא יִבְרָךְ, וכן להיפך בעין רעה כבלעם, וכדומה בדיבור קל, כמו שאמרו בגמרא 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך'. כך גם ניתן כח לפה, להוליך החלום כפי פתרונו. הרשב"א (סימן תח) מפרש את יסודות הדברים, שהשפעת פתרון החלומות על התגשמותם, נובע מכח "סגולות" ו"דברים נעלמים שלא נתבארה לנו סיבתם".

ומכיון שיש כח לפתור את החלומות לטובה, כאשר בא 'להיטיב' את החלום בפני שלושה אנשים, ואומר להם "חלמא טבא חזאי", והם משיבים לו "טבא הוא וטבא להוי", הם הופכים בכך את החלום מרע לטוב.

פתרון לטובה: דרך נוספת להטבה, שיספר לתלמיד חכם את חלומו, ויפתור לו אותו לטובה. וכתב בספר משנת החלומות (סעיף יב) שזה בתנאי שהפתרון הולם את החלום, ויתקבל על לב החולם.

דיני הטבת חלום - מפורשים בשו"ע (סימן רכ סעיף א) ובמשנה ברורה (שם). והשו"ע כתב שיטיב את החלומות בפני שלושה שאוהבים אותו. ובשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן רנו) הביא שהגרי"ז מבריסק נהג להקפיד מאד על כך שיהיו אוהביו. וכתב עוד, שהיה מיטיב בפני בניו, היות ואין ענין שלא להיטיב את החלומות בפני קרוביו, כי השלושה שמיטיבים, אין הם בגדר 'בית דין'. וכתב המשנה ברורה (ס"ק כ) "טוב שייטיב בשחרית, כי זריזין מקדימין למצוה". ועוד כתב (שם ס"ק ג) שמצוה להיות בין השלושה שמיטיבים, מפני שמשיב את נפשו בזה.

עיי' בספר משנת החלומות הלכות הטבת חלום, ובספר שיח תפילה (שער י' דברי חלומות אות ח-ט) ובפסקי תשובות (סימן רכ אות ג) סיכום הדינים; בפני מי מטיבים את החלום, נשים בהטבת חלום, הטבת חלום בשבת, חלם חלום רע על חברו מי מיטיב את החלום. ועוד.

3. תפילה

בהמשך הסוגיא בברכות יש דרך נוספת להטבת חלומות, למי שראה חלום ולא ידע מה ראה, יעמוד לפני הכהנים כשנושאים את כפיהם ויאמר כך: "ריבוננו של עולם אני שלך וחלומותי שלך, חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא, בין שחלמתי אני לעצמי, ובין שחלמו לי חברי, ובין שחלמתי על אחרים, אם טובים הם, חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף, ואם צריכים רפואה, רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו, וכמרים מצרעתה, וכחזקיהו מחליו, וכמי יריחו על ידי אלישע, וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה, כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה". ומסיים יחד עם הכהנים, כדי שהציבור יענה אמן. או שיאמר 'אדיר במרום' כמודפס בסידורים, בברכת שים שלום.

והקשו תוס' (סוטה דף מ. ד"ה כל) איך התיירו לומר תפילה, בשעה שהכהנים מברכים, 'כלום יש לך עבד, שמברכים אותו ואינו מאזין'? ותירצו, משום סכנה התיירו, שמא חלום מסוכן הוא שצריך הטבה, וכמו שהתיירו להתענות בשבת, תענית חלום.

באופן אחר מתרץ הבית יוסף (או"ח סוף סימן קל) בשם שו"ת מהרי"ל (סימן קמח) שבכך שמראה עצמו שמקבל את ברכת כהנים, נחשב שמקשיב לו, ולכן אמר לו, שיתקיים בו ברכת כהנים, ויתהפך חלומו. וביאר הבית יוסף: שיש לברכת כהנים כח, לתקן חלום רע, וכשמתפללים על החלום באותה שעה, הוא נחשב מענין ברכת כהנים, ונקרא 'עבד שרבו מברכו, והוא מאזין לו ומסביר לו פנים'.

בשו"ע (או"ח סימן קל) **וברמ"א** (סימן קכח סעיף מה) מביאים את דיני אמירת 'ריבוננו של עולם' בנשיאת כפים, ובמשנה ברורה ובביאור הלכה כתבו שזמן אמירת ה'ריבוננו של עולם' בברכת כהנים: ביום טוב (שרק אז נושאים כפים בחו"ל), הוא כאשר הכהנים מנגנים במילה האחרונה של כל פסוק. וכתב הג"ר יהודה טשזנר שליט"א (שיח תפילה) שבארץ ישראל שהכהנים נושאים כפיהם גם בימות החול אך אינם מנגנים את הברכת כהנים, לכן יאמר 'ריבוננו של עולם' בין התיבות של הכהנים. ומי שקשה לו, יאמרו בשעת הדחק עם הברכת כהנים, או כשהש"ץ אומר שים שלום [וכן כשאין נשיאת כפים, יאמר 'ריבוננו של עולם' בזמן שהש"ץ אומר שים שלום].

מנהג ישראל תורה

כהן שחלם חלום רע?!

שואל הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד יומא דף כב:), בשלמא ישראל יכול להיטיב את החלום הרע, על ידי אמירת תפילת 'רבונו של עולם' בשעת ברכת כהנים. אך מה יעשה כהן שחלם חלום רע?

לכאורה אחרי שנשא כפיו ובירך את העם, יכול ללכת למנין אחר, לשמוע מהכהנים שם ברכת כהנים, ואז יאמר את תפילת 'רבונו של עולם'. אך מבואר בפמ"ג (סימן קכח א"א סק"ג) כשיש הרבה בתי כנסיות וכהן יוצא מאחת, אין רשאי לעמוד בשניה בשעת נשיאת כפים, ופגמא ודאי איכא, דהרואה לא ידע שכבר נשא כפיו, עכ"ל.

והנה בחידושי רב נסים גאון (ברכות דף נה:) ביאר את דברי הגמרא שברכת כהנים מועילה לבטל חלום רע, על פי דברי המדרש (שיר השירים רבה פרק ג', תנחומא נשא ס"ט, ועוד) על הפסוק הָנָה מָטָתוֹ שֶׁלְשָׁלְמָה, שבשישים אותיות שבברכת כהנים כל אחד מהם נזכר בו שם ד', יְבָרְכֶךָ ה', יֵאָר ה', יִשָּׂא ה', והם נלחמים במזיקים שבעולם, ואפילו אם רואה בחלום חרב שחותכת את ירכו, ילך לבית הכנסת, וישמע ברכת כהנים, וינצל מכל דבר רע.

פשטות לשון המדרש, שביטול החלום רע הוא על ידי עצם הברכת כהנים, ושפיר גם חלומות הכהן נהפכות לטובה אף בלי אמירת 'רבונו של עולם' שהרי מפורש בחז"ל שגם הכהן מתברך מכח ברכת כהנים. ומובן מה שכתב בספר חסד לאלפים (תשובה ז) שחלומות הכהנים נמתקים על ידי שמברכים את ישראל, ואם ירצו יעשו סדר הטבת חלום בפני שלושה

כהן תלמיד חכם (י.ד.). הציע פתרון, להאריך בתפילת שמונה עשרה, כך שבשעת ברכת כהנים עדיין הכהן יעמוד באמצע התפילה, ויכוון עצמו שיאחז אז במקום שמותר לומר תחינות ותפילות, כגון ב'שומע תפילה' או ב'אלקי נצור', ואז יוכל לומר תפילת 'רבונו של עולם' בלי חשש פגמא.

היפוך לטובה

ביטול בששים: טעם הענין שחלום רע מתהפך לטובה בברכת כהנים, פירש בספר תורת חיים (רבי אברהם חיים שור, בבא קמא דף נה.), שברכת כהנים כנבואה, שהכהן משמיע לעם מה שצוהו ד', והשכינה שורה על הכהן כמו נביא, ולכן אסור להסתכל בכהנים בשעה שעולים לדוכן, והקב"ה מברך דכתיב וְאֵנִי אֶבְרְכֶם (במדבר ו' כז). וכידוע כל דבר רע בטל בשישים, והרי החלום אחד משישים בנבואה, וחלום רע הוא נבואה קטנה, ומתבטל בששים חלקים של נבואה טובה וגמורה.

ולכן יפרש חלומו בסוף כל ברכה, בשעה שחל עליו נבואת הכהנים, ויאמר אני שלך וחלומותי שלך וכו', כדי שתתערב נבואתו הקטנה בתוך נבואה גמורה של הכהנים, ויתהפך לברכה. ולכן יש ס' אותיות בברכת כהנים, רמז לחלום רע נבואה קטנה, שמתבטל בששים חלקים נבואה שבברכת כהנים.

העירו (מ.ב.צ.ז.), בני אדם משקיעים כוחות גדולים לקבל 'ברכת צדיק', ובוודאי זה דבר חשוב מאוד, אך צריך לזכור שבכל ברכת כהנים מתברכים מפי הקב"ה בבחינת נבואה, ובכוח ברכה זו לבטל נבואות וגזירות רעות. ❖

4. תענית

הגמ' במסכת שבת ובמסכת תענית, אומרת 'פה תענית לחלום כאש לנעורת'. וכתב הריטב"א אם בא לו בחלום דבר שנוגע לחייו, ורואה שהוא נבהל ונפחד, צריך להתייחס אליו, כי הוא ודאי הערה מהשמים כדי שיחפש במעשיו ויחזור בתשובה. ולפיכך, ראוי לו להתענות ולחזור בתשובה. והיא מועילה לבטל הגזירה לגמרי, שלא ישאר ממנה כלום, כמו שאש מכלה צמר במהרה עד הסוף. ולפי זה ביאר הריטב"א, שלכן צריך להתענות בו ביום, כי אם יתעכב, יסור הפחד מלבנו, ולא יעשה

תשובה גמורה, וגם כדי להראות שהוא מתייחס להערה משמים, כי אם יתעכב, לא יחזור בתשובה כראוי. ולכן מותר להתענות אף בשבת, ולא עוד אלא שכל היושב בתענית חלום בשבת (עיין תוס'), קורעים לו גזר דין של שבעים שנה. אמנם המתענה בשבת, צריך להתענות תענית נוספת לאחר השבת, לכפר על מה שביטל עונג שבת בתעניתו.

וכתבו הפוסקים בענין זה שמי שלא מקפיד, לא מקפידים איתו, ולא יתענה, אלא עדיף להרבות בתורה ובמצוות, מלעשות צומות וסיגופים. והוסיפו שלתענית זו אין צריך קבלה מבעוד יום, אלא יתענה בו ביום. ובשבת, רק אם נפשו עגומה עליו ביותר יצום, ואחר השבת יצום עוד יום אחד, על כך שביטל עונג שבת.

ומבואר שעיקר התענית חלום היא לעורר את האדם לשוב בתשובה, שאז יכופרו עוונותיו, ויקרע גזר דינו הרע שבישרוהו בחלומו. וכן הביא המשנ"ב בשם הספר חסידים שתענית מועיל דווקא כשעושה תשובה עמו. כמו קרבן על חטא, שאינו מועיל בלי תשובה, שנאמר (משלי כא כז) זָבַח רָשָׁעִים תוֹעֵבָה.

ומכל מקום כתב (הרשב"א בתשובה סימן קלב) שתענית חלום אינה חיוב אלא רשות, וכן פסק המשנ"ב.

בספר משנת החלומות כתב עוד דרכים להטבת חלומות; יחזור בתשובה, ירבה בצדקה, תענית דיבור, טבילה במקוה, עשיית כפרות, ימנע מסיפור החלום, מי שלא מקפיד על החלומות הרעים ואינו חושש מהם, אין מקפידים איתו מן השמים, ואין לו לירא מהם.

5. היחס לחלומות ותקנתם בזמננו

בלשון הגמרא והשו"ע מבואר שהטבת חלום ותענית, היא רק למי 'שנפשו עגומה עליו', והריטב"א כתב שחלום שמפחידו ומצטער עליו צריך לתקנו. כלומר שמזלו מרגיש, שיש בחלום הזה ממש. ומוסיף בספר שיח תפילה (הערה 54) במה שמצוי שאנשים אינם רגועים, כי חלמו חלום ואינם יודעים האם צריך להיטיב את חלומם, והכלל בזה, שצריך שחלומו יהיה כמו החלום של פרעה מלך מצרים, שכתוב בו (ריש פרשת מקץ) וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַתִּפְּעֶם רֹחוֹ. ופירש רש"י מקשקשת בתוכו כפעמון. הרי לנו שרק מי שאין מנוחה לנפשו, צריך לתקן את החלום, שאז זה בחינת נבואה.

וכתבו האחרונים שאנשים חלושים לא יצומו, אלא יפדו עצמם בממון. ובפרט בזמננו שיש הסתר פנים, ולא מצוי שחולמים חלומות שנאמר עליהם שהם 'אחד משישים בנבואה'. ועל כן אין לדאוג מחלומות, כי בדרך כלל הם רק מהרהורי לבו [ממה ששמע או דיבר במשך היום], ועל כן אין להתענות תענית חלום בזמן הזה. וכן כותב החזון איש (קובץ אגרות חלק ב' סימן קמט), שפעמים רבות חלם חלומות, מאלו שמפורש בשו"ע שיש להתענות אחריהם, ולא צם, אלא אמר את תפילת 'רבנו של עולם' בברכת כהנים, או הטבת חלום. ועיין עוד בארחות רבינו (חלק ג' עמוד ריג) בשם החזו"א.

וכפי שכותב הג"ר דב יפה שליט"א ששמע מהחזון איש, שכיום אנשים חושבים הרבה ביום, ולכן חולמים על זה בלילה, ואין בחלומותיהם ממש. ומלקטי זמננו כתבו, שבאופן שחושש מחלום, יטיבנו בפני שלושה, ויאמר ה'רבנו של עולם' בברכת כהנים, יתענה תענית דיבור ויתן צדקה, אך לא יתענה.

עצות להינצל מחלומות רעים: בספר שיח תפילה (אות יב) כתב, שילך לישון מתוך שמחה של דברי תורה, ויקרא קריאת שמע בכוונה, וכמו שתיקנו חז"ל בברכת המפיל 'וְאֵל יִבְהַלֵּנִי רַעֲיוֹנֵי וְחִלּוּמוֹת רַעֲיוֹנֵי וְהַרְהוּרֵי רַעֲיוֹנֵי', ואז לא יחלום חלומות רעים.

6. על ידי שליח

אין בו ממש: מובא בספר משנת איש, ששאלו את הגרי"ש אלישיב זצ"ל, האם אשה יכולה למנות שליח להטבת חלום? והשיב הגרי"ש 'אין בו ממש'. וכן כתב בספר שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב (ברכות עמוד תרמז) שלא שייך שליחות בהטבת חלום כגון עבור אשתו או בתו. ובשאלה נוספת

השיב, מכיוון שאין אנו מבינים כיצד פועל הטבת חלום, לא מועיל שהאישה תשמיע בטלפון לפני שלשה איש את נוסח הטבת חלום, אלא צריך שהחולמת בעצמה תבוא לפני המטיבים.

ותמה חתנו הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, מה ההבדל בין התרת נדרים שיכולה אשה לשלוח את בעלה להתיר נדרה, להטבת חלום שאינה יכולה. ותירץ, שהתרת נדרים הוא דבר המובן בשכל, כמבואר בגמ' (ברכות לב.), 'לא יחל אבל אחרים מוחלין לו', שהחכם הופך את הנדר לטעות, ומועיל בזה שליחות כמו בכל דיני התורה. אבל הטבת חלום אין אנו מבינים איך הוא פועל כי הוא ענין סגולי, ששלושה מטיבים את החלום, או ברכת כהנים מהפך את הקללה לברכה, ואין לנו לשנות מה שאמרו חז"ל, ולכן שליח לא יועיל.

כאשר ביאר את הדברים לפני גיסו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אמר לו רבי חיים, שהביאור נכון, אך בשעת הדחק כשאין לאשה אפשרות להגיע לבית כנסת לברכת כהנים, תשלח שליח שיאמר עבורה תפילת 'רבונו של עולם', כי שעת ברכת כהנים, הוא עת רצון להטבת חלומות, ואולי גם שליח יועיל, ולפחות לא יזיק.

סיכום הגיליון:

7. דינים העולים

יש כמה סוגי חלומות; א. חלום שבא מהרהורי לבו של אדם, אין בו ממש. ב. חלום שהוא מעין נבואה, והוא אמת. ג. חלומות שהולכים לפי הפתרון. ד. חלומות שמתקיימים בכל אופן.

חלום שאדם מצטער עליו ונפשו עגומה עליו שלא ינזק, צריך לתקנו באחד מהאופנים הבאים. תפילה, הטבת חלום, תענית חלום.

דרכים נוספות להטבת חלומות; יחזור בתשובה, ירבה בצדקה, תענית דיבור, טבילה במקוה, עשיית כפרות, ימנע מסיפור החלום, אינו חושש לחלומות רעים, אין מקפידים איתו מן השמים.

כהן שחלם חלום רע, אין ראוי ללכת אחר שנשא כפיו למנין אחר, להגיד שם תפילת 'רבונו של עולם', משום חשש פגמא, אלא עצם נשיאת כפיו מסלק את החלום הרע. ואם ירצה יעשה הטבת חלום בפני שלשה.

לא מועיל הטבת חלום על ידי שליח, או בטלפון. ויש אומרים שבשעת הדחק אולי יועיל שליח להטבת חלום בברכת כהנים. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא;

שדים ורוחות בזמננו – גיטין דף סו.

אפשרות להנצחה; לע"ב, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

ניתן להשיג

חוברת

תקנים תהיה

(גיליונות 124-126)

המחיר 2 שקל

הגיליון מוקדש לעילוי
נשמת האשה החשובה
מרת מלכה בת רבי חיים
ע"ה נלב"ע יח אב
ת.נ.צ.ב.ה.